

RESİMLİ KİTAPLARIN SORGULAMAYA DAYALI ÖĞRENMEYE KÖPRÜ OLARAK KULLANILMASI: ilköğretimde eleştirel bilgi ve dijital okuryazarlığı desteklemek için öneriler

BRIDGE

Co-funded by
the European Union

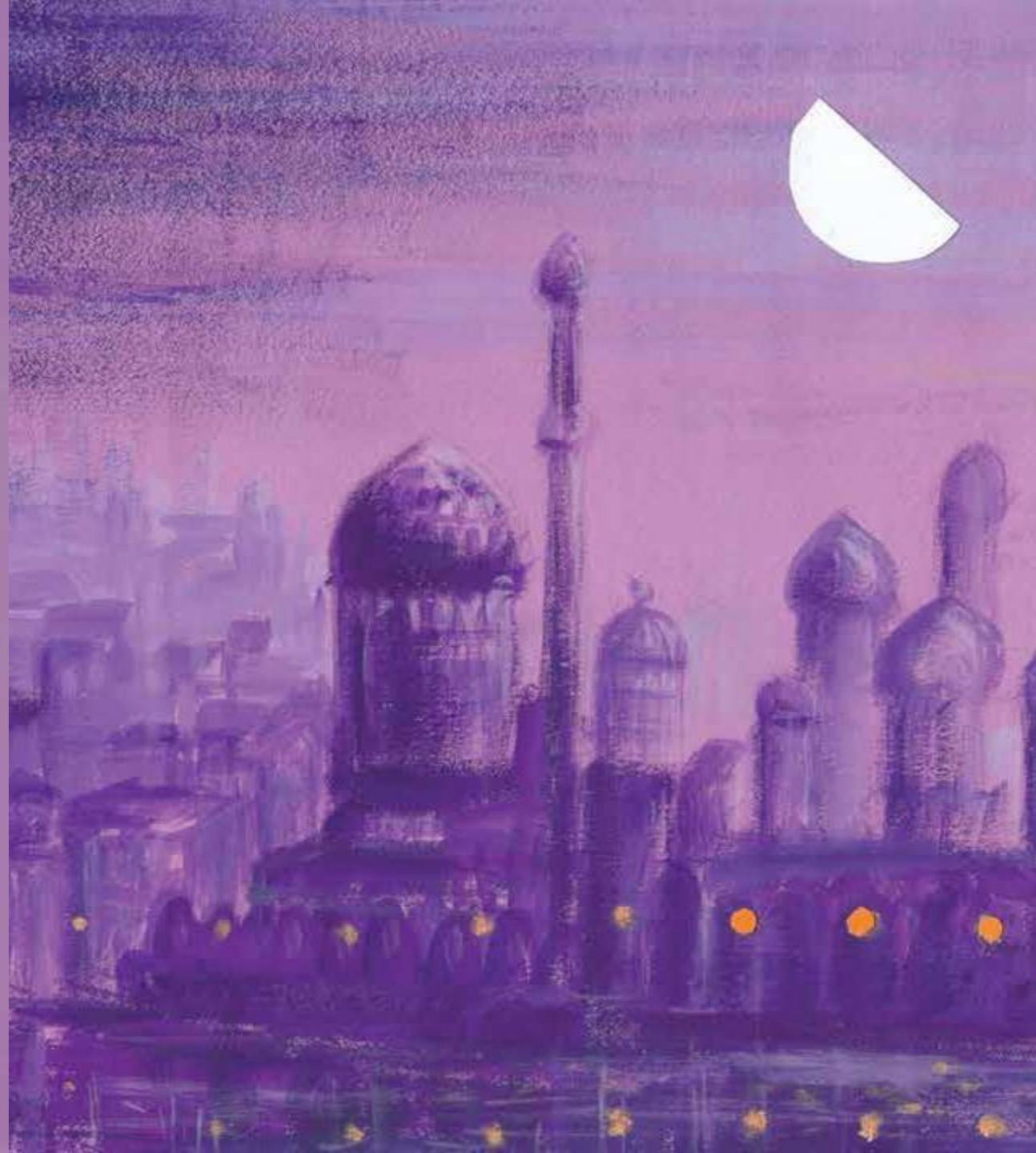

Bu kitapçık, BRIDGE projesinin bir parçası olarak hazırlanmıştır. BRIDGE, bilinçli vatandaşlar yetiştirmek için gerekli olan eleştirel bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerinin çocukluktan başlayarak geliştirilmesini teşvik etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu proje, merak, empati, sorgulamaya dayalı öğrenme, eleştirel düşünme ve eşitlik değerlerinin önemini vurgulayarak dezenformasyon/mezenformasyon ve nefret söylemine karşı durmayı hedeflemektedir.

Bu kitapçıkta, 8-11 yaş arası çocuklarla çalışan öğretmenler, kütüphaneciler ve diğer eğitimciler için, çocukların eleştirel bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek amacıyla resimli kitapların kullanılması ile ilgili fikirler sunulmaktadır.

Proje kapsamında ayrıca, bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmede araç olarak kullanılacak seçilmiş resimli çocuk kitapları ve öğretim kaynaklarını içeren açık erişimli bir portal geliştirilmiştir. Bu portal, bireylerin eşitliğini ön planda tutarak ve merakı körükleyerek sorgulamaya dayalı bilinçli öğrenme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

<https://bridgeinfoliteracy.eu/>

Çocukların okuma merakını desteklemenin, eleştirel bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmenin bir yolu, onları dünyayı yeni bakış açılarından görmelerine, çevrelerini yakından gözlemlmelerine ve daha fazlasını keşfetme gereksinimi duymalarına yardımcı olacak kitaplarla buluşturmadır.

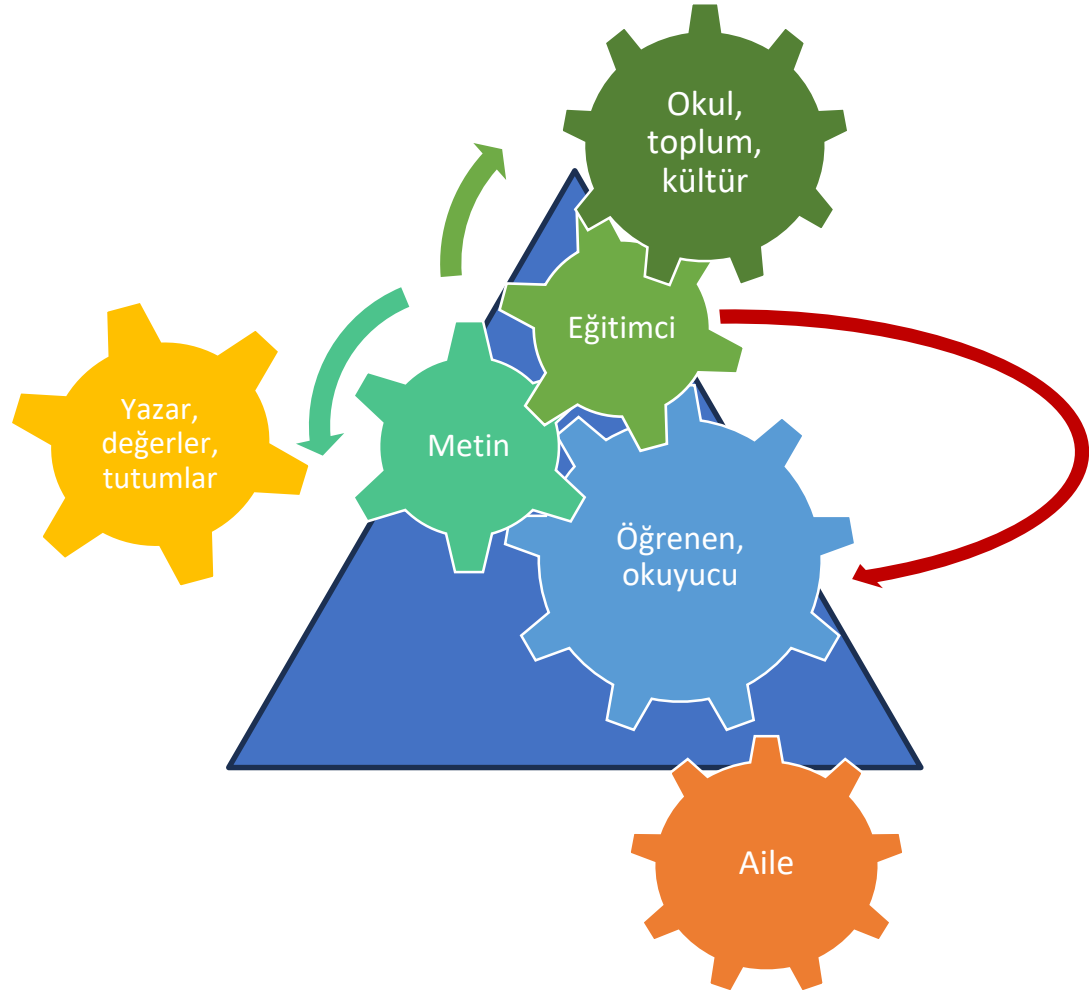
Çocuk edebiyatı, karmaşık olaylar hakkında **düşünme** ve **öğrenme** fırsatları sunar [1].

Bu bağlamda edebiyat, bilgi kaynağıdır ve çocukların edebi farkındalığını ve eleştirel bilgi okuryazarlığını geliştirebilir. Okuyucu **empatisini** teşvik etme potansiyeline sahiptir [2].

Edebiyat, çocukları sorular sormaya, bilgiyi sorgulamaya ve daha fazlasını keşfetmeye teşvik etmek için **sorgulamaya dayalı öğrenmenin** bir parçası olarak kullanılabilir [3].

Pedagojik arka plan

Bu kitapçıkta sunduğumuz fikirleri oluştururken, eleştirel okuryazarlık [1, 4] ve eleştirel bilgi okuryazarlığı pedagojileri [5] yanı sıra diyalojik okuma [6, 7] ve bilgi okuryazarlığı [8, 9, 10] süreç modellerinden ilham alınmıştır.

Düşünce yapımızda, eğitimci, öğrenen ve öğretildiği planlanan içerikten oluşan didaktik üçgeni [11], öğrenenin ailesini, okulunu, toplumunu ve kültürünü de kapsayacak şekilde genişletiyoruz. Aynı zamanda, metnin yazarını ve metinde yer alan değerler ile tutumları da bu üçgene dahil ediyoruz.

Eleştirel okuryazarlık [1] ve eleştirel bilgi okuryazarlığı [5] pedagojileri

- çocukların hayatlarını ve kendi öğrenmelerini kontrol etmeyi öğrenebilecekleri eleştirel bilinç geliştirmeyi vurgular ve
- çocukları, kendileri ve çevrelerindeki dünya için önemli sorular sormaya ve cevaplamaya, keşfetmeye ve bilgileri sorgulamaya teşvik eden aktif ajanlar haline gelmeye teşvik eder.

Diyalojik okuma ve bilgi okuryazarlığı süreç modelleri [6-10], öğretimi modellemeye, aşamalandırmaya ve yapılandırmaya yardımcı olabilir ve kendi kendini yönlendirme gelişimini desteklemek için uygundur.

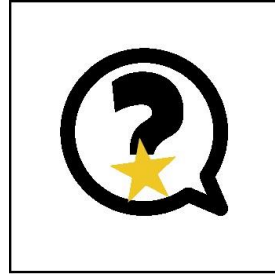
Pedagojik arka plan

Diyalojik Okuma [6, 7], genç çocukların dil ve okuryazarlık becerilerini geliştirmek için tasarlanmış etkileşimli, paylaşımlı bir resimli kitap okuma uygulamasıdır. Paylaşımlı okuma uygulaması sırasında, yetişkin ve çocuk rolleri değiştirilir, böylece çocuk aktif dinleyici ve soru soran olarak işlev gören yetişkinin yardımıyla hikaye anlatıcısı olmayı öğrenir.

Muhtemelen farkında olmadan bazı diyalojik okuma stratejilerini kullanmışsınızdır! Diyalojik okuma, aktif bir okuma biçimidir, bu nedenle çocukların metinlerle etkileşimini artırmaya yardımcı olur. Okuma akıcılığı ve doğruluğuna odaklanmak yerine anlama ve hikaye öğelerine odaklanır - bu nedenle sessiz kitaplar için de uygundur.

Bilgi okuryazarlığı modelleri, sıklıkla sorgulama sürecini, açma, içine dalma, keşfetme, tanımlama, toplama, yaratma, paylaşma ve değerlendirme [8] ya da bağlantı kurma, merak etme, araştırma, inşa etme, ifade etme ve yansıtma gibi adımların bir dizisi olarak tanımlar [9, 10]. Burada, bu adımları dört temel kısma indirgedik: merak etmek, keşfetmek, iletişim kurmak ve yansıtmak.

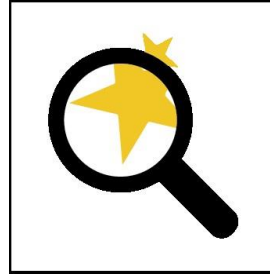
Bu adımlar, kitap okumanın öncesinde, sırasında ve sonrasında sorgulamaya dayalı öğrenme sürecini desteklemek için kullanılabilir.

MERAK ETME

Bu adım, merakı teşvik etmenin ve sormak istediğimiz soruları ve bu sorulara cevapları nasıl bulacağımızı düşünmenin önemini vurgular.

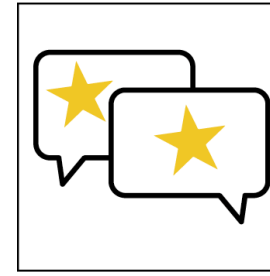
Ana soru: Ne bilmek istiyoruz?

KEŞFETME

Bu adım, uygun bilgi kaynaklarını bulma ve erişme dahil olmak üzere bilgi arama sürecini işaret eder. Bu süreç, bilgiyi düzenleme; okuma, dinleme ve izleme; ve not alma faaliyetlerini içerebilir.

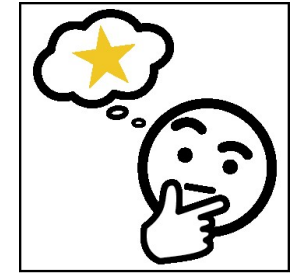
Ana soru: Neyi, nereden ve nasıl öğrenebiliriz?

İLETİŞİM KURMA

Bu adım, bulunan bilgileri en uygun şekilde kullanmayı ifade eder. Bu, sorulara yanıt vermek ve başkalarına iletmek için bilgileri seçilen formatta ve türde sentezlemeyi içerir.

Ana soru: Öğrendiklerimizi nasıl paylaşabiliriz?

YANSITMA

Bu adım, diğer tüm adımların merkezindedir. Yaptıklarımızı, bunların neye yol açtığını, bize ne anlam ifade ettiğini ve farklı nasıl yapabileceğimizi düşünmek gerekliliğine dikkat çeker. Bu, aradığımız ve kullandığımız bilgilere, aynı zamanda tüm öğrenme sürecine de uygulanabilir.

Ana soru: Ne öğrendik?

Kaynak seçimi

Şimdi, kitap okuma süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında,

merak etme,
keşfetme,
iletişim kurma
ve
yansıtma

yoluyla sorgulamaya dayalı öğrenme sürecini desteklemek için somut örnekler sunuyoruz.

Bu kitapçıkta sunulan fikirler birçok farklı kitap ve konu türüne uygulanabilir. Ancak BRIDGE projesi ortakları olarak, özellikle eşitlik, çeşitlilik, kapsayıcılık ve küresel vatandaşlıkla ilgili kaynakları ve mümkünse ücretsiz erişilebilenleri seçmenizi öneriyoruz. BRIDGE portalına kaynak seçiminde aşağıdaki kriterler takip edilmiştir:

- Bilgi ve dijital okuryazarlığı ile eşitlik değerleri eğitiminde etkinlik geliştirme potansiyeli taşıyan resimli çocuk kitapları olması ve
- İlköğretimde bilgi ve dijital okuryazarlığı teşvik etmek için eğitim kaynakları ve iyi uygulamalardan bir seçki içermesi

Portal, proje ülkelerinin dillerini (İspanyolca, İngilizce, İtalyanca, Türkçe, Fince ve Yunanca) içeren çok dilli ve açık erişimlidir:
<https://bridgeinfoliteracy.eu/portal>

Kaynak seçiminde okulunuzun kütüphanecisi veya halk kütüphanecisi ile birlikte çalışmayı veya başka şekilde iş birliği yapmayı düşünün!

Bu kitapçıkta, Fin Sanna Pelliccioni'nin yazarı olduğu 'Meidän piti lähteä' [Ayrılmak Zorundaydık], sessiz kitabını başlangıç noktası olarak kullanarak eleştirel bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlığın nasıl öğretilbileceğı örnekler üzerinden anlatılmaktadır.

BRIDGE'in teşvik etmeyi önerdiği eşitlik değerleri eğitiminin bir parçası olarak, bu kitap savaş nedeniyle evlerini terk eden bir ailenin deneyimleriyle bağlantı kurmak için iyi bir başlangıç noktası olabilir.

Bu kitap, hikayenin sadece resimlerle anlatıldığı ve hiçbir kelime içermeyen sessiz bir kitaptır, bu sayede okuyan kişinin kendi yorumlarını yapmasına izin verir. |

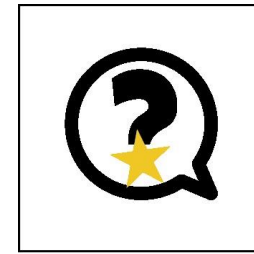
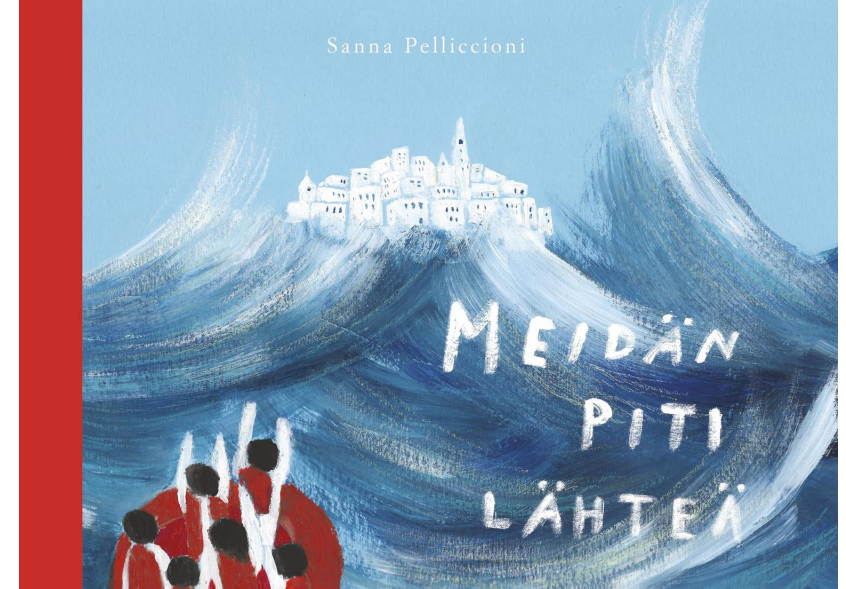
NOTE: Bu kitabı sadece bir örnek olarak seçtik. Hikaye, savaştan kaçan bir aileyi konu almaktadır ve bazı okuyucular için hassas görsel bilgiler içerebilir.

Kitaba başlama: ortak okuma daveti

Kitabı okumaya, başlığa ve kapağa bakarak hikayenin ne hakkında olduğunu tahmin etmeye çalışarak başlayabilirsiniz.

Önce basit ve somut sonra daha zorlayıcı ve soyut sorularla öğrenciler desteklenebilir. Doğru ya da yanlış cevaplar beklemek yerine, etkileşimli diyalog için sorularla yönlendirin, dinleyin ve konuşmayı daha da genişletin:

- *Bu resimde ne görüyorsunuz? (örneğin, kapağın üzerindeki kırmızı bot, beyaz şehir, deniz)*
- *Sence burada ne oluyor?*
- *Bu nerede olabilir?*
- *Başlığın ne anlama gelebileceğini düşünüyorsun?*
- *Neden öyle düşünüyorsun?*

Kitaba başlama: iç kitap kapağı

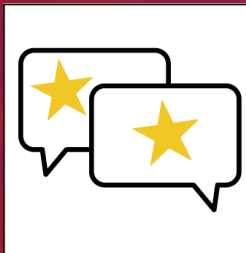
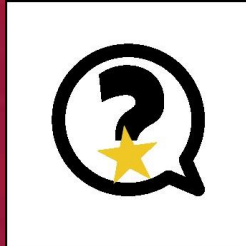

Resimli kitapların kapaklarının arkasında yer alan iç kitap kapağı, durup tartışmak için ilginç bir yerdir.

'Ayrılmak Zorundaydık' kitabında, iç kapak kırmızıdır ve kitapta daha sonra da karşılaşılabilecek parlak bir yıldızı gösterir.

Öğrencileri, resmi yorumlamaya ve ne düşündüklerini sorarak etkileşime davet edin:

- Bu resimde ne görüyorsunuz?
- Size neyi hatırlatıyor?

Açık uçlu sorular

Açık uçlu sorular, resimlere odaklandıkları için detaylı ve zengin illüstrasyonları olan kitaplar için en iyisidir. Açık uçlu yönlendirmeler, çocukların ifade becerilerini ve detaylara dikkatlerini artırmalarına yardımcı olur. Ayrıca, okuyucuların zaten bildiklerini, neyi bilmeye veya öğrenmeye ihtiyaç duyduklarını düşünmelerini ve daha fazla sorgulama için sorular belirlemelerini teşvik edebilir.

"Bu resimde ne olduğunu anlatır mısınız?"

N- yönlendirmeleri

Bu yönlendirmeler ne, nerede, ne zaman, neden ve nasıl sorularıyla başlar. Açık uçlu sorulara benzer şekilde, bunlar da resimlemelere odaklanır. Bu tür sorular, yeni kelimelerin tanıtılmasında kullanılabilir.

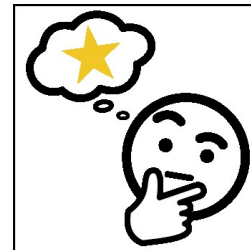
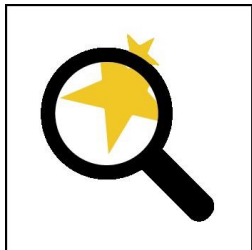
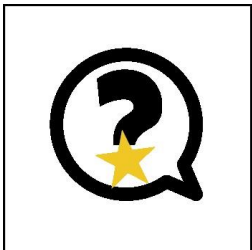
"Bu neye denir?" (bir resimdeki bir nesneye işaret ederken)

Okurken

Kitabı her seferinde bir sayfadaki resime bakarak okuyunuz. Farklı sayfalarda farklı yaklaşımlar deneyebilir ve *açık uçlu sorular, N- soruları ve mesafelendirme yönlendirmeleri* kullanabilirsiniz.

Öğrencilere resimlerde ne gördüklerini sorabilirsiniz, örneğin:

- *Sizce bu resimde ne oluyor?*
- *Resimde kim ve ne var? Hangi yer böyle görünebilir?*
- *Sizce renkler ne anlatıyor?*
- *Peki ya insanların duruşları ve yüz ifadeleri?*
- *Sayfanın karşıt taraflarındaki resimler birbirlerini nasıl etkiliyor (örneğin, sol tarafta bombardıman uçaklarının resmi varsa, sağ taraftaki resimdeki ışıklar nedir)?*
- *Kitabın sayfalarında tekrarlanan şeyler nelerdir?*
- *Belirli bir karakterin durumunda siz olsaydınız ne yapardınız?*

Mesafelendirme yönlendirmeleri:

Bu yönlendirmeler, çocuklardan okudukları kitaptaki resimleri veya kelimeleri kitap dışındaki deneyimlerle ilişkilendirmelerini ister. Mesafelendirme soruları, çocukların kitaplar ile gerçek dünya arasında bir köprü kurmalarına yardımcı olur, aynı zamanda sözlü akıcılık, konuşma yetenekleri ve anlatım becerileri geliştirmelerine de katkıda bulunur.

"Bu durumda ne yapardın?"

"Benzer bir deneyimin oldu mu hiç (örneğin, hiç ev taşıdın mı, bir teknede bulundun mu)?"

Okuduktan sonra

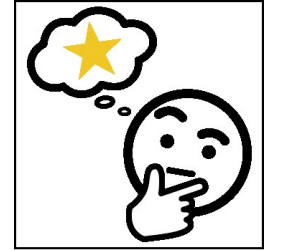
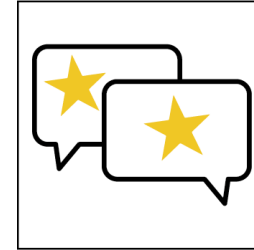
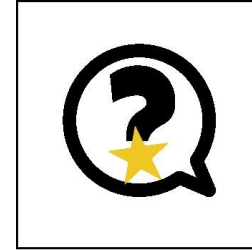
Görevleri müfredatın amaçlarına bağlayın!

Kitabın konu(ları)yla ilgilenerek okuduğunuz kitap üzerinde çalışmaya devam edin.

Öğrencileri, hikayeyi onlar için tanımlamak yerine hikayenin ne hakkında olduğunu düşünmeye zorlayın. *Hatırlama* veya *tamamlama* ipuçlarından, öğrencilerin kitabı daha geniş konularla ilişkilendirmelerine yardımcı olabilecek *uzaklaşma* ipuçlarına geçebilirsiniz. |

Öğrencileri birlikte yazmaları veya tartışmaları için teşvik edin, örneğin

- *Kitaptan ne hatırlıyorsunuz? Beş şey sıralayalım!*
- *Kitabın ne hakkında olduğunu düşünüyorsunuz?*
- *Konu hakkında zaten ne biliyorsunuz?*
- *Bu konuda daha fazla ne bilmek istersiniz?*

Bu, tüm sınıfla, küçük gruplar halinde veya ikili gruplar halinde diyalog öğretimi şeklinde yapılabilir.

Daha fazla araştırmak için birkaç önemli soruya birlikte karar verin!

Hatırlama yönlendirmeleri

Bunlar okunan kitapta ne olduğuna dair sorulardır. Çocukların hikayenin konusunu ve temalarını anlamalarına yardımcı olabilirler. Örneğin, "Bu hikayedeki kıza ne oldu?"

Tamamlama yönlendirmeleri

Kitap tekerlemeler veya tekrar eden ifadeler içeriyorsa, bir cümleye başlayıp çocuktan cümleyi tamamlamasını isteyerek tamamlama ipuçlarını da kullanabilirsiniz. Bu ipuçları çocukların dilin yapısını anlamalarına yardımcı olabilir - ve eğlencelidirler!

"Yatağın üzerinde zıplayan beş küçük maymun
Biri düştü ve ____'sını çarptı"

Okuduktan sonra

Daha fazla araştırmaya karar verdiğiniz sorulara yanıt vermek için bilgiyi nerede ve nasıl bulabileceğinizi tartışın (sözlü, yazılı, görsel-işitsel, grafik, çevrimiçi, evde, okul kütüphanesinde, halk kütüphanesinde).

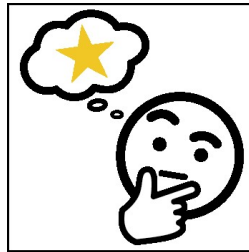
Şu konularda tartışmayı teşvik edin

- farklı kaynakların ne tür bilgiler sağlayabileceği ve
- sorulan sorulara yanıt olarak hangi kaynakların daha fazla veya daha az güvenilir veya uygun olabileceği.

Uygun bilgi kaynaklarını bulmak ve bunlara erişmek için öneriler.

- Öğrencilere kütüphane katalogları veya arama motorları gibi uygun bilgi erişim araçlarını seçmelerinde rehberlik edin ve potansiyel arama terimlerini tartışın.
- Küçük yaştaki öğrenciler için bilgi edinme ortamını sınırlandırmanızı öneririz, böylece konuyla ilgili perspektifler seçilmiş kaynaklardan gelir.

BRIDGE portalındaki potansiyel olarak ilgili materyalleri inceleyebilirsiniz →

BRIDGE
PORTAL

<https://bridgeinfoliteracy.eu/portal>

Okuduktan sonra

Öğrencileri kaynakları anlamlandırmaları ve bunlara dayalı bir anlayış inşa etmeleri konusunda destekleyin.

Küçük gruplar halinde ya da çiftler halinde çalışarak şunları destekleyebilirsiniz

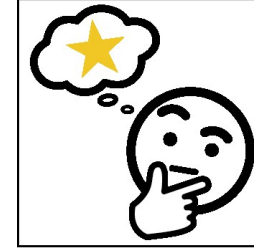
- bilgiyi düzenlemek (örneğin, kaynakları dijital veya kağıt dosyaya kaydetmek)
- notlar almak
- seçilen kaynakların doğasını, formatını ve türünü tanımak (örneğin, bir fikir yazısı, haber, kurgu)

Bilgiyi seçilen bir formatta (örn. bir poster, bir web sitesi, bir sergi, bir PowerPoint sunumu) **ve türde** (örn. haber, fikir yazısı, sanat) **iletmeye veya sunmaya teşvik edin.**

Format ve türden bağımsız olarak, kaynaklar üzerinde bir *sentez oluşturmayı* ve onlara *atıfta bulunmayı* teşvik edebilirsiniz.

Görevleri müfredatın amaçlarına bağlayın!

Örneğin şu soruları sorarak düşünmeyi ve sürekli merak etmeyi destekleyin

- *Farklı bilgi kaynaklarından ne öğrendik?*
- *Bu bizim için ne anlama geliyor?*
- *Daha fazla ne bilmek isteriz?*

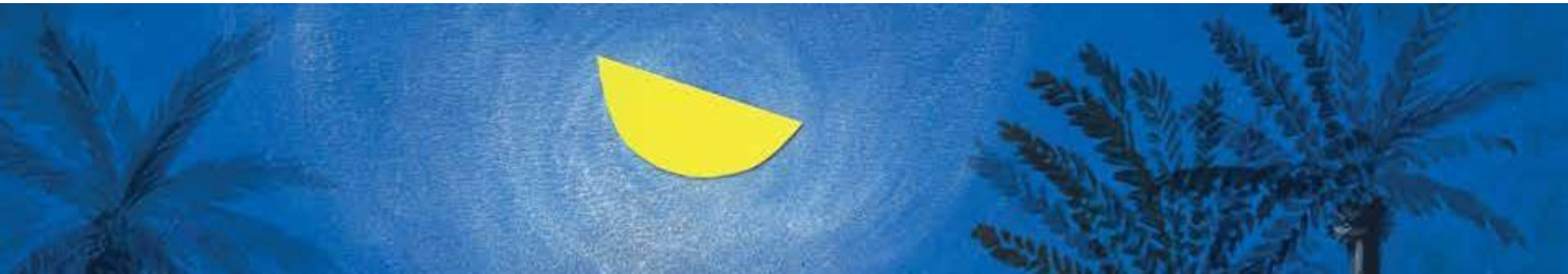
Sen ne düşünüyorsun?

- Bu fikirleri kendi çalışmalarınızda uygulayabilir misiniz? Nasıl?
- Çalışmanıza ne gibi yenilikler getirebilir?
- Neleri zorlayıcı buluyorsunuz?
- Önerilen yaklaşım öğrencilerin öğrenme çıktılarını nasıl etkileyebilir?

Bu sorular hakkında düşünebilir veya ne düşündüğünüzü bize aşağıdaki form aracılığıyla bildirebilirsiniz:

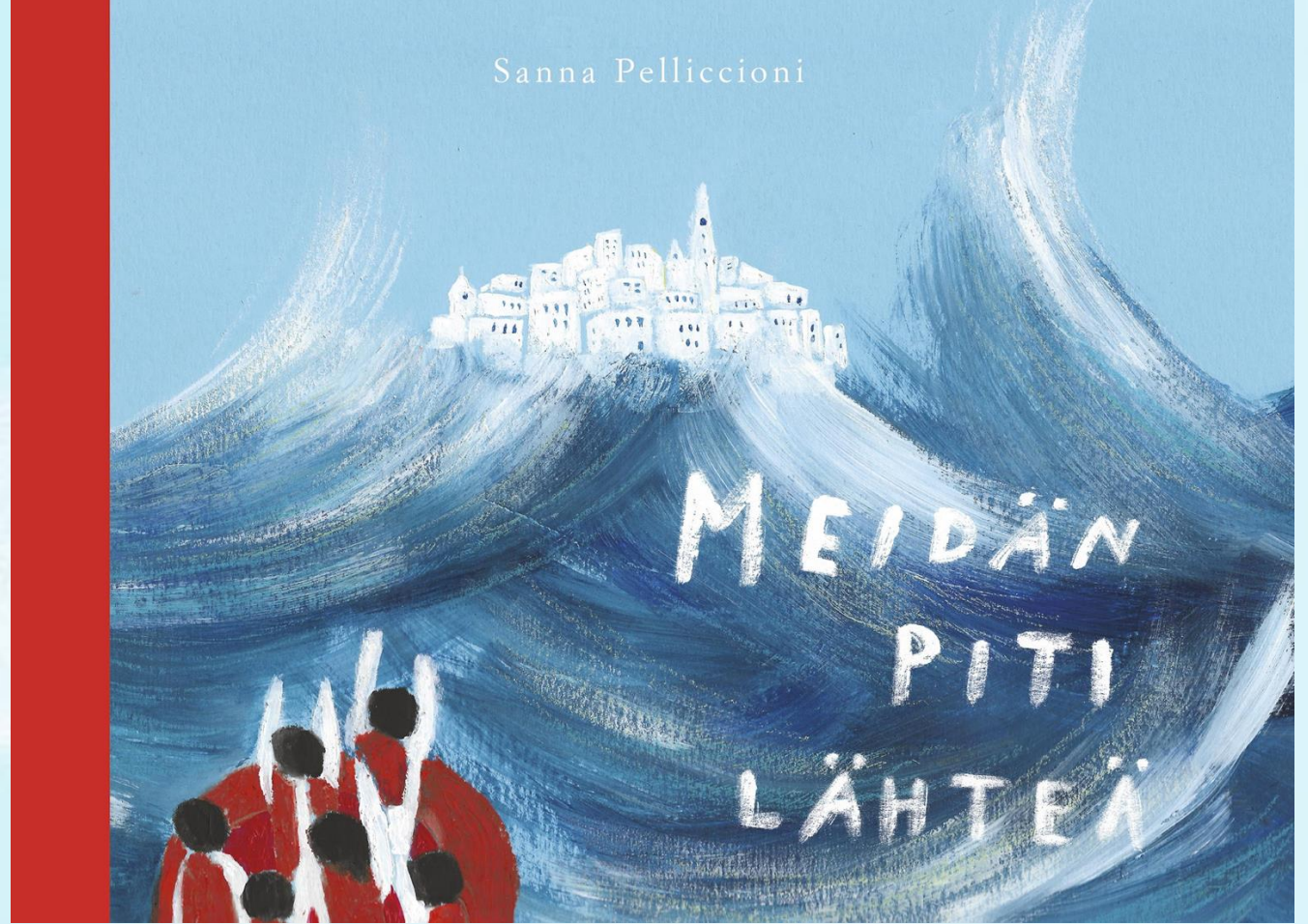
[\[https://forms.gle/XfSPM16Ci4mQekth8\]](https://forms.gle/XfSPM16Ci4mQekth8)

Ayrıca BRIDGE kitapçığını nasıl kullandığınıza dair kısa bir açıklama da yazabilirsiniz. Onayınızla, bu açıklama BRIDGE portalına en iyi uygulamaların bir örneği olarak dahil edilebilir.

Bu kitapçığıdaki renkli illüstrasyonlar, ödüllü Finlandiyalı illüstratör, çocuk kitabı yazarı ve grafik tasarımcı Sanna Pelliccioni tarafından yazılan ve resimlenen *Meidän piti lähteä* [Gitmek Zorundaydık] adlı kitaptan alınmıştır. İllüstrasyonlarında akvarelden kolaja, bilgisayardan kömüre kadar çeşitli teknikler kullanıyor. Tema olarak eşitlik, özgün halklar, türlerin etkileşimi, doğanın korunması ve ölüm gibi tabularla ilgileniyor. Kendi öykülerini resimliyor ve başka yazarlarla birlikte çalışıyor.

Meidän piti lähteä kitabı Finlandiya'da yayınlanan ilk sessiz kitaplardan biridir. Kitabın sözsüz formu, hem genç hem de yaşlı okuyuculara hikayeyi kendi kelimeleriyle yaratma ve paylaşma olanakları sunuyor.

Anahtar kaynaklar

[1] Pesonen, Jaana (2019). Children's stories supporting the development of critical literacy and intercultural understanding. In: Kerry-Moran, Kelli Jo, Aerila, Juli-Anna (eds) *Story in Children's Lives: Contributions of the Narrative Mode to Early Childhood Development, Literacy, and Learning*. Educating the Young Child, vol 16. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-19266-2_14

[2] Mallan, Kerry M. (2017) Children's literature in education. En: Noblit, George (ed.) *Oxford Research Encyclopedia of Education*. New York: Oxford University Press. <http://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-157>

[3] Haynes, Joanna & Murriss, Karin (2012) *Picturebooks, Pedagogy and Philosophy*. Routledge.

[4] Freire, Paulo (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Herder and Herder.

[5] Elmborg, James (2006) Critical information literacy: implications for instructional practice, *The Journal of Academic Librarianship* 32(2), 192-199, <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2005.12.004>.

[6] Whitehurst, Grover J. (n.d.) Dialogic reading: an effective way to read aloud with young children, <https://www.readingrockets.org/topics/early-literacy-development/articles/dialogic-reading-effective-way-read-aloud-young-children>

[7] Pillinger, Claire & Vardy, Emma J. (2022). The story so far: a systematic review of the dialogic reading literature. *Journal of Research in Reading*, 45(4), 533-548.

[8] Kuhlthau, Carol C., Maniotes, Leslie K., & Caspari, Ann K. (2007). *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Wesport, CT and London: Libraries Unlimited

[9] The FOSIL Group (2023) *Framework of Skills for Inquiry Learning*. Available at: <https://fossil.org.uk/fossil-cycle/>

[10] Toerien, Darryl (2023) IFLA and global action for school libraries, *School Libraries in View* 47, <https://fossil.org.uk/newsroom/article-school-libraries-in-view/>

[11] Willbergh, Ilmi (2021, March 25). Bildung-centered general didactics. *Oxford Research Encyclopedia of Education*, <https://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-1554>

BRIDGE

Co-funded by
the European Union

Bu kitapçık Noora Hirvonen, Teija Mursula ve Heidi Enwald tarafından BRIDGE proje üyeleri (Buket Akkoyunlu, Anna Antoniazzi, Christina Banou, Stéphane Goldstein, Petros Kostagiolas, Serap Kurbanoglu, Konstantina Martzoukou, Mara Morelli, Sarah Pavey, Dora Sales, Murat Saran, Nurdan Saran ve İpek Şencan) ile işbirliği içinde koordine edilmiş ve hazırlanmıştır.

Bu kitapçık Nurdan Saran ve Serap Kurbanoglu tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

2024

CC BY-NC-SA 4.0
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International